

УДК 159.925

Світлана Вячеславівна ХАРЧЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

професор кафедри педагогіки та психології факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-5149-7892>

ВПЛИВ РІВНЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ КУРСАНТА ЗВО ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ НА ЙОГО СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС У ГРУПІ

Важливими в період навчання у закладі вищої освіти для суб'єкта є стосунки в навчальній групі, статус в ній, наявність дружніх взаємин. Стосунки в навчальній групі мають значний вплив на успішність навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, їх психологічний комфорт, розвиток особистості. Актуальним є вивчення чинників, що сприяють позитивному соціально-психологічному клімату в групі курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання.

В навчальних групах курсантів ЗВО зі специфічними умовами навчання міжособистісні стосунки більш складні, ніж у студентів звичайних навчальних закладів, що зумовлено низкою чинників, а саме, більш тісне та інтенсивне, інколи навіть надмірно, спілкування в групі; сполучення навчальної діяльності з виконанням службових обов'язків, що збільшує кількість в групі конфліктів; стосунки підпорядкування та субординації в межах групи; перевага групових видів діяльності; складності спільного побуту; проблеми усамітнення, протистояння груповому впливу тощо.

Системою спеціальних інтелектуальних здібностей, які забезпечують адекватне відображення суб'єктом ситуації міжособистісної (внутрішньогрупової) взаємодії в динаміці розгортання з урахуванням сторонніх ситуаційних впливів, є соціальний інтелект. О. М. Михайлова наполягає, що люди з високим соціальним інтелектом, як правило, бувають успішними комунікаторами. Їм властиві контактність, відкритість, тактовність, доброзичливість і сердечність. Високий соціальний інтелект також зв'язаний з інтересом до соціальних проблем, наявністю потреби впливати на інших і часто сполучається з розвитими організаторськими здібностями. На думку вченої, люди з високим соціальним інтелектом звичайно легко уживаються в колективі, сприяють підтримці оптимального психологічного клімату, виявляють більше інтересу, кмітливості та винахідливості в роботі. Особи з низьким соціальним інтелектом випробують труднощі в розумінні і прогнозуванні поведінки людей, що ускладнює взаємини і знижує можливості соціальної адаптації. Низький рівень соціального інтелекту може у визначеній мері компенсуватися іншими психологічними особливостями особистості: розвитий емпатією, визначеними рисами характеру, комунікативними навичками [1].

А. В. Федоренко був установлений прямий зв'язок між рівнем розвитку соціального інтелекту студентів – майбутніх педагогів-психологів та їх задоволеністю своїм положенням у групі, активністю на занятті; емоційним комфортом у навчальній діяльності; академічною успішністю, спрямованістю на набуття професії [2].

Данні Н. В. Алешиної свідчать, що у студентів з низьким рівнем соціального інтелекту достовірно частіше статус в групі «ізольований» [3, с. 48].

Метою проведеного дослідження було уточнення вплив соціального інтелекту на соціальний статус курсанта ЗВО зі специфічними умовами навчання в групі.

В проведеному емпіричному дослідженні були застосовані методика визначення соціального інтелекту Дж. Гілфорда та М. Салівана (субтест 1 – «Історії з завершенням», вимірює здатність передбачати наслідки поведінки персонажів у визначеній ситуації; субтест 2 – «Групи експресії», вимірює здібність до логічного узагальнення, виділення загальних істотних ознак у різних невербальних реакціях людини; субтест 3 – «Вербальна експресія», вимірює здібність розуміти зміну значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту ситуації, що їх викликала; субтест 4 – «Історії з доповненням», вимірює здібність розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії, значення поведінки людей у цих ситуаціях) [1] та соціометрія (були вибрані питання щодо лідерства курсантів в діловій сфері та неформальному спілкуванні). Математична обробка результатів була здійснена за допомогою критерію рангової кореляції Ч. Спірмена Участь в дослідженні прийняли 38 курсантів (юнаки та дівчата) 2 навчальних груп 2 та 3 курсу Харківського національного університету внутрішніх справ.

Зазначимо, що у переважної більшості обстежених курсантів був діагностований середній рівень соціального інтелекту, рівень інтелекту вище середнього не діагностувався. Найбільше успішно випробувані впоралися із завданнями субтесту 1, що вимірює здібність передбачати наслідки поведінки в певних ситуаціях, того, що відбудеться. Менш успішно учасниками дослідження були виконані завдання субтесту на розуміння невербальної (субтест 2) та вербальної (субтест 3) експресії. Найгірші результати обстеженими були отримані за результатами виконання субтесту 4, спрямованого на вимір здібності розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії, значення поведінки людей у цих ситуаціях.

Результати вивчення взаємозв'язків загальних соціометричних індексів і особливостей розвитку соціального інтелекту курсантів свідчать, що популярність суб'єкта в групі та діадичних дружніх зв'язках не мають однозначного зв'язку з показниками соціального інтелекту (табл. 1).

Особливості взаємозв'язку соціального статусу в групі та характеру розвитку соціального інтелекту

Соціометричний показник	Показник методики соціального інтелекту Дж. Гілфорда, r_s				
	1 субтест	2 субтест	3 субтест	4 субтест	Загальний рівень
Кількість отриманих суб'єктом позитивних виборів за діловими якостями	0,09	– 0,11	0,18	0,18	0,12
Кількість отриманих суб'єктом негативних виборів за діловими якостями	– 0,16	– 0,01	– 0,11	0,03	– 0,09
Кількість отриманих суб'єктом взаємних позитивних виборів за якостями неформальними	– 0,07	0,15	0,09	0,01	0,07
Кількість отриманих суб'єктом взаємних негативних виборів якостями неформальними	– 0,29	– 0,05	– 0,40*	0,08	– 0,26

Умовні позначки: * – $p \leq 0,05$ при $r_{s_{кр.}} = 0,33$ для $N = 38$.

При цьому рівень розвитку таких здібностей, що входять у структуру соціального інтелекту, як здатність передбачати наслідки поведінки в певній ситуації і здатність розуміти зміну значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту викликала їх ситуації і загальний рівень соціального інтелекту певною мірою перешкоджає формуванню антагоністичних міжособистісних відносин в групі.

Висновок. Розвинуті здібності соціального інтелекту особистості не обов'язково призводять до лідерства в курсантському колективі в діловій сфері або в особистісних стосунках, але є важливою умовою того, що суб'єкт на емоційному рівні не стає «ізолюваним» від членів групи. Найбільш важливою щодо статусу курсанта в групі є рівень розвитку здібності розуміти зміну значення подібних вербальних реакцій людини в залежності від контексту ситуації, що їх викликала.

Список бібліографічних посилань

1. Михайлова (Алєшина) Е. С. Тест Дж. Гилфорда и М. Салливена. Диагностика социального интеллекта. Руководство пользователя. СПб.: Имотон, 2001. 51 с.
2. Федоренко А. В. Влияние социального интеллекта на процесс адаптации будущих педагогов-психологов к учебно-профессиональной деятельности и его развитие во время обучения в ВУЗе. *Вестник Военного университета*. 2011. № 3 (27). С. 53–56.
3. Алешина Н. В. Оценка влияния развития социального интеллекта человека на его социометрический статус в группе // Экономика. Социология. Меджмент : образов. портал. URL: <http://ecsocman.hse.ru/text/33723051> (дата звернення: 23.10.2019).

Одержано 29.10.2019

УДК 347.121.2

Наталія Вадимівна ХОДЄЄВА,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри цивільного права та процесу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ СУБ'ЄКТИВНИХ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ У РОЗРІЗІ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ ПРО СТАН СВОГО ЗДОРОВ'Я – СПІВВІДНОШЕННЯ ТАКИХ ПОНЯТЬ, ЯК «ЗАХИСТ» ТА «ОХОРОНА»

У тезах вказано, що право на інформацію про стан свого здоров'я, як і будь-яке суб'єктивне право має реальну цінність лише у разі, якщо у випадку порушення його можна захистити. Але на теперішній час виникають певні дискусії, у зв'язку з тим, що в науці цивільного права не існує єдиного визначення захисту суб'єктивних цивільних прав, яке б задовольняло всіх науковців, а також існують різні погляди щодо співвідношення таких понять, як «захист» та «охорона» права на інформацію про стан свого здоров'я.

На даний час в науці цивільного права не існує єдиного визначення захисту суб'єктивних цивільних прав, яке б задовольняло всіх науковців. А отже аналіз теоретичних аспектів захисту суб'єктивних цивільних прав та визначення їх у рамках цивільних відносин з приводу інформації про стан свого здоров'я є вкрай важливим.

Так в юридичній літературі переважають певні погляди науковців, в яких основний акцент при розгляді захисту суб'єктивних цивільних прав робиться безпосередньо на його державно-правовому характері, який полягає у